

Lengyel Zoltán

Börtöntanító

(filmterv)

1. jelenet

Pusztaság. Szélzúgás. Háromszintes épület, itt-ott omló vakolat. Kamera a házon fél percig, vágás, kamera a házból néz ki, rácsos ablakon keresztül. Léptek zaja hallatszódik, majd a ház összeomlik.

2. jelenet

A börtöntanító ötvenes éveiben járó férfi.

A börtöntanító egy zárkában lépdel fel-alá egy kávéscsészével. Kemény talpú bőrcipő van rajta; halljuk a kopogását.

A zárkában csupasz falak. Villanyizzó lóg a plafonról. Rossz az érintkezése: időnként sötét lesz, majd újra és újra, erősebben vagy gyengébben felvillan a fény.

A csendet csak a rossz villanyizzó pattogása, és a lépések egyenletesen gyorsuló, majd lassuló kopogása töri meg. És a börtöntanító monológja.

A börtöntanító beszéde világos, nyugodt és tagolt. Kedves, türelmes ember benyomását kelti. Mintha kedves tanítványához beszélne.

A kamera a monológ alatt a beszéd ritmusát követve ki- és bemozog a rácsokon: tehát időnként rácsokon keresztül látjuk a börtöntanítót, időnként nem.

A börtöntanító monológiájának hallgatója a kamera-én. A kamera-én semmiképpen sem keltheti egy jelenlevő másik ember benyomását.

A börtöntanító világosan tudatában van, hogy a kamera-én figyel minden szavára és mozdulatára: jobban figyel rá, mint ahogyan arra bármely ember képes lehet.

BÖRTÖNTANÍTÓ: Igen,

kétségkívül ez a legjobb,
amit velük tehetek.

Felrobbantom a Csillagbörtönt.

Ez a legjobb, amit

velük és magammal tehetek:

a levegőbe röpítem mindnyájunkat.

A robbanás a központi körfolyosóról indul,

ott fogok ülni én a detonátorral

robbanásdinamikai

és antistatikai szempontból

az ideális helyen. Hiszen semmi értelme

nem lenne létezniem,

ha a Csillagbörtön nincs többé;

mi is lenne velem

a Csillagbörtön nélkül!

Tudom persze,

talán hetekig eltart majd,

amíg széteszlik a robbanás füstje,

de azt is, hogy

a büntetés-végrehajtás intézménye,

ez a tökéletes nemzetiszocialista-kapitalista intéz-

mény

a legkisebb sérülést sem

fogja elszenvedni,

de ez nem is érdekel többé.

Vége a kamaszos világmegváltó

örületnek,

bár a robbanásnak mindenképpen

Nagypénteken kell megtörténnie.

Ez a lehető legnemzetiszocialistább intézmény,

még az egyébként is visszataszító és

mindannyiunkat lassan megfullasztó

kapitalizmus eszmeiségét is képes

a lehető legocsmányabb és leggyávabb oldaláról

láttatni,

ez rendíthetetlen marad,

mert ez az úgynevezett társadalom legegyszerűbb

érdeke,

létfeltétele,

hogy rendíthetetlen *maradjon*,

ha ez a nemzetiszocialista-kapitalista,

mert lassan valóban ízig-vérig átíparosított,

üzletszerűen üzemeltetett

intézmény összeomlik,

ez a nemcsak gazdaságilag,

hanem társadalmilag is kényszeres

büntetésgyakorlat és büntetésbiznisz,

ha ez csődbe megy,

összeomlik,

vele együtt roskad önmagába a

társadalomnak nevezett

környezetszennyezés is,

nem előtte és nem utána,

hanem pontosan ugyanakkor,

mert végső soron a kettő alighanem

elválaszthatatlan,

hacsak nem ugyanaz.

Az úgynevezett társadalom

a büntetés-végrehajtás.

A társadalom csakis úgynevezett

társadalomnak nevezhető,

ahol a társasságnak a

nyoma sem lelhető fel,

ahol az egymással szembeni legaljasabb gyanak-

vás

a legbeváltabb rutin.

Az úgynevezett társadalom

véletlenszerűen összehajigált emberhalmaz.

Hogy ennek az úgynevezett társadalomnak a tag-

jai

egymással kommunikálni próbálnak,

erre csak egyetlenegy mentésük lehet:

hogy ugyanazt a nyelvet beszélik.

Ugyanazt a

fecsegésbe fulladó,
szellemtompító és
zeneellenes nyelvet.
Az úgynevezett társadalom
a büntetés-végrehajtás.

A büntetés-végrehajtás
nemzetiszocialista-kapitalista
eszmékre van utalva,
nemcsak itt, mindenhol
a világon,
nemzetiszocialista-kapitalista eszmékre,
vagy olyan borzalmas eszmékre,
amelyekre nincs szó,
borzalmasabbak és szárnalmasabbak és nevetség-
sebbek
a nemzetiszocialista-kapitalizmusnál is.
Nyomorúságos és elszomorító
társadalomparódia-generáló
eszmék.
Csakis görnyedt testtartást
és kicsavart tagokat
képesek teremteni.

Magyarországon a királyok óta
néhány pillanatnyi kilengéstől
és kétségbeesett szabadságkísérlettel eltekintve
szó szerint a kispolgáriság ül
a társadalom nyakán,
a kispolgár pedig
olcsó exhibicionista hóbörgésében
mindig nemzetiszocialista eszméket hirdet,
miközben
a maga sunyi vagy kevésbé sunyi módján
a kapitalista gazdasági
gyakorlatból és gyakorlatozásból él.
Politikai hatalom Magyarországon
ma is elképzelhetetlen kispolgári nemzetiszocia-
lizmus
és frusztrált bürokrácia nélkül,
ma talán mindennél inkább elképzelhetetlen,
persze ezt pontosan megítélni nem tudjuk,
nincs mindenre rálátásunk.
Mindenesetre ez így is
marad.
Nagypéntek éjszakáján lesz egy kis felfordulás,
ez minden, amit tenni lehet.

Méltó emléket állítani
az értelmetlen, céltalan pusztítás
szépségének.
Nincs hozzá elég intenzív zaj,

nincs hozzá eléggé sötét szín.
Hallja, ahogy koppannak a lépéseim?
Ez talán elég lesz valamire.
Nem elbizakodott lépések ezek.
Nézze a falakat, ahogy repedeznek fel.
[amint ezt kimondta, a falakon repedések jelennek meg]
Miféle munka ez?
Mindен megérett
a lerombolásra,
nem lehet tatarozni, kedves X-em,
[a kamerára mosolyog]
nincs mód felújítani semmit.
Új épületek pedig
nem épülnek,
építési tervek,
épületek és városképek modelljeitől
már nem férünk el
az utcán.

Magyarországon az utóbbi időben
a nemzetinek nevezett és a
szocialistának nevezett
kormányzat váltja egymást, kedves X-em,
[a kamerára mosolyog]
az úgynevezett képviseleti demokrácia
áltörvényes keretein belül;
az úgynevezett képviseleti demokrácia
nem más, mint képvisutatósi demokrácia.
De sajnos kevés a különbség
a nemzetinek nevezett és a
szocialistának nevezett között is;
az egyik talán
inkább nemzetiszocialista-kapitalista,
a másik meg talán
inkább kapitalista-nemzetiszocialista.
Mindkettő profitostoba és
realitásszegény.
Az egyenes emberi magatartás esélye
a mai magyar közéletben és kultúrában
a nullával egyenlő.
Teljesítmények jelentőségének
túl hazudása,
egyáltalán teljesítmények
látszatának a megőrzése emészt fel minden
egyébként is kihunyóban lévő
teremtő energiát.
Karjuk csak arra való
ezeknek az embereknek,
hogy egymást folyton-folyvást
hátbaveregezzék vele.
Önelégültségük nem ismer határt;

ostobaságukban meg vannak róla győződve,
hogy az önkritika gyengesség.
Szájukból úgy hullanak a szavak,
mint falról a fáradt törmelék.

[a plafonról ezután elkezd hullani a fáradt vakolat, a beszéd végéig egyre sűrűsödő intenzitással, mint egy fehér esőként; a börtöntanító időnként lesepri magáról a rá hulló anyagot; a vakolatesővel párhuzamosan, annak intenzitásával szimultán erősödő hangintenzitással fehér zaj szól — most még inkább csak duruzsol]

Magyarországon már régóta,
még a képvisutatósi demokráciát és a megint csak
úgynevezett kommunizmust megelőzően
sem volt más, mint bürokrácia,
kedves X-em, *[a kamerára mosolyog]*
Magyarországon nem demokrácia,
hanem bürokrácia uralkodik,
melyet az általános jellemgyengesség
tart fenn,
és az általános szellemgyengesség
igazgat.
Az úgynevezett kommunizmus sem volt más
itt, kedves X-em,
mint nemzetiszocializmussal átitatott
akarategyenge bürokratizmus,
még ha nacionalizmus-
és klerikalizmusellenes szocializmusnak próbálta
nagyon gyengén és szárnalmasan
hazudni is magát.
Persze úgy tűnhet, hogy ezt
minden újszülött tudja,
de egy-két óvatlan pillanatban
elszólásokból, összekacsintó, sunyi tekintetekből
kiderül számunkra,
hogy a legtöbben csak
úgy csinálnak, mintha ezt
minden újszülött tudná;
kaján élvezettel és kényszeres kéjvággyal nap mint
nap
szidalmazzák a nemzetiszocializmusnak,
vagy Hitlernek,
vagy bármi egyébnek
elnevezett ördögöt,
aki valójában csak a legsötétebb katolikus babo-
na
patás mumusának domesztikált,
nyárspolgári és álertelmiségi körben is fogyaszt-
ható
változata,

és ettől még kevésbé tudják,
amit állítólag
minden újszülött tud,
hogy a kommunizmusnak nevezett ösztársadal-
mi
jellemgyengesség és politikai szellemgyengesség
sem volt más
itt, sem másutt,
mint nemzetiszocializmussal átitatott
akarategyenge bürokratizmus,
egyáltalán a nemzetiszocializmus fogalma
teljesen tisztázatlan,
démonizált,
és ezáltal marad homályos és vonzó,
holott alapjában véve mégiscsak egy könnyen át-
látható,
szárnalmas és nevetségés,
rendkívül kártékony ostobaság.
A szocializmus szónak,
a szocializmus fogalmának,
sajnos ezt be kell látnunk,
véggképp befellegzett.

[A vakolateső egyre sűrűsödik; a börtöntanító már nem is sepri le magáról a rá hulló törmelékét — haja és válla egyre fehérebb lesz; a fehér zaj hangereje most körülbelül a beszédével azonos, ettől a ponttól kezd az elnyomni]

Egy ország, ahol
az általános jellemgyengesség úgynevezett szabad
akarataból
megválasztja azt a miniszterelnököt, aki ezerki-
lencszázötvenhatban
úgynevezett pufajkás volt,
még hozzá állítólag a lelkesebbek közül való
pufajkás, micsoda szó!,
ez a pufajkás miniszterelnök különböző,
teljességükben valószínűleg sohasem feltárható
módokon
nyomorított vagy nyomorított meg
szabadságfantasztákat,
valamint legjobb tudása szerint
társaival együtt továbbnyomorította
a szabadságkísérlethez csapódó csöcselék
egyébként is nyomorult tagjait,
és mikor ezt a pufajkás miniszterelnököt ezzel a
ténnyel
szembesítik,
bágyadt szellemgyengességében és cinizmusában,
és feltehetőleg az alkohollal való gyakori vissza-
éléstől elhülyült

vakmerő bárgyúságában
 annyit képes válaszként visszaöklendezni,
 hogy *naés?*
 ezerkilencszázötvenhatban,
 ebben a mégiscsak tiszteletreméltó
 és egyáltalán világszinten is egyedül említésre
 méltó
 szabadságkísérletben,
 még ha ez a szabadságkísérlet velejéig anakronisz-
 tikusan
 őснаiv is volt,
 egy ország, ahol a jellemgyengesség
 ilyen miniszterelnököt választ,
 meg is érdemli saját államát
 és mindenkori kormányát,
 egyáltalán az államot,
 egyáltalán azt, hogy kormányozzák,
 hogy megmondják neki,
 merre és hogyan.

Mert ez az ország
 egy lépést sem tud
 önállóan tenni;
 ez az ország kizárja az autonómiát.
 De a szomszédod, a munkatársad,
 a barátod is kizárja az autonómiát;
 gügyögnek egymásnak és a legostobább
 játékokkal mulatják az időt,
 mert rettegnek a
 pusztá ténytől,
 hogy múlik.
 Egyre kevésbé zavar,
 ha hülyének néznek
 amiért nem vagyok hajlandó
 össznépi gügyögésükben és totyogásukban
 résztvenni;
 végül is szükségük van rám,
 ez az igazság,
 biztosítok nekik egy kis cirkuszt időnként
 én is.

Mert ez az ország
 megérdemli a
 többi miniszterelnökét is,
 egyáltalán a miniszterelnököt mint olyat,
 és érthetetlen göggel a tévékamerába tekintő
 ősdilettáns minisztereket.
 Az államtitkárokat és államtitkár-helyetteseket,
 a jogszolgákat és jogvégrehajtókat,
 az ő büntetésbizniszüket,
 a szinte kivétel nélkül
 gátlástalanul és leplezetlenül opportunistá

értelmiség- és művész- és leginkább
 médiacsürhét,
 ezt a korántsem jótékony,
 csak elhülyült és elhülyítő,
 álmoralizáló homályba burkolózó
 általános szellemgyengességet,
 mely az általános jellemgyengesség
 nyakán ül.
 Az általános szellemgyengesség
 az általános jellemgyengesség
 feje.
 Hiába vágod le a fejet,
 a levágott fej tovább beszél
 testetlenül.

[A szokásosnál nagyobb szünet a monológban. A vakolateső addig sűrűsödik, míg teljesen fehér nem lesz a kép. A fehér zaj hangereje mindent elnyom, az utolsó szavak, tagmondatok már egyáltalán nem érthetőek. Maximum tíz másodperc fehérség után a vakolateső eláll. A zaj megszűnik. Csend. A börtöntanítót látjuk újra a zárkában — lepattozott falak között, haján és vállán vakolattal.]

Önfeledten a politikusokat szidni
 a legolcsóbb álértelmiségi vakáció.
 A szidalmazás a csalódottak szokása
 és a szolgák bosszúja.
 Megbékélni az állammal
[a kamerára tekint; megáll]
 éppannyira szükséges,
 mint megbékélni a szárással.
[elfordítja a tekintetét; járkal tovább]
 De az államot szeretni
 nem *annyira* szükséges.
 A disznóság alapvető és
 alkotmányos.
 És a leghatékonyabban működő
 disznóság kétségkívül
 az állam,
 az állami cégek és az államhatósági szervek,
 ezek saját képzelt nélkülözhetetlenségükből
 a legmagátólértetődőbb evidenciát
 hazudták össze,
 olyannyira, hogy úgy tűnhet fel,
 mintha nemcsak nélkülözhetetlenek,
 hanem öröktől fogva és örökké létezők is
 lesznek,
 amíg különböző,
 a legképtelenebb ürügyek okán
 közösséggé szervezett

emberhalmazok
 rohangálnak ezen a bolygón,
 pedig csak ideiglenes,
 átmeneti álmegoldások
 valójában.

Hosszabb szünet. A börtöntanító leül, nyugodt arccal a kamerába néz.

És most fel is függesztem
 őket.
 Jelezték:
 szükségük van rám.
 A letarolt épület helyén
 cirkusz ver sátrat.
 A bohóc pedig így szól majd:
 Nélkülözhető vagyok.

KAMERA-ÉN (géphang) *[A kamera-én beszéde alatt a felvétel minősége a kiejtett szavakkal egy időben roncsolódik; olyan, mint amikor egy VHS-szalag lejátszás közben meggyűrődik. Egyértelmű legyen, hogy a hang zavarja a képet: szüneteknél újra tökéletes]:* Mintha az anarchiát ki kellene robbantani, ez az állandósult tévképzet. Az anarchiát a lehető legkörmönfontabban kell előcsalogatni, szelíden, mint a galamb, és okosan, mint a kígyó. Az anarchia rend, az ideális állam. Mindenkit és egytől egyig szelíden, de határozottan a saját magányára utalni, vagy oda kergetni.

BÖRTÖNTANÍTÓ *[továbbra is mereven a kamerába tekintve]:* Aztán otthagyni őket, ezt próbáljuk. Mégis csak elzárni tudunk, látjuk, hogy ez hatástalan, hogy ez kártékony, de az elzáraskényszer erősebb nálunk, ural minket.

3. jelenet

Központi körfolyosó. Börtöntanító székhez kötözve ül kamerával szemben: szeme és szája leragasztva, fülei bedugva. Kezében detonátor. Lépéseket hallunk, majd a lépések megállnak: az érkező meglátja a börtöntanítót a sötétben. Az érkezőt nem látjuk, kamera végig a börtöntanítón. A börtöntanító arcának ráncain látjuk, hogy mosolyog, és a robbanást nem indítja be: a készüléket a földre dobja. A kamera-én lehajol érte.

Kamera kinéz a házból: nincsenek rácsok. Szélzúgás. Ház előtt tisztas: sok fény. Kamera visszahátrál a házba. Sötétség.

